

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון:	מבחר יצירות מספרות העולם	—	50 נקודות
פרק שני:	נושאים בין-ז'אנריים	—	50 נקודות
	סה"כ	—	100 נקודות
- בפרק הראשון** שתי קבוצות של שאלות.
ענה על שאלה אחת מן הקבוצה הראשונה (26 נקודות),
ועל שתי שאלות מן הקבוצה השנייה (לכל שאלה — 12 נקודות).
(סה"כ — 50 נקודות)
- בפרק השני** ענה על שאלה אחת (50 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות
- ד. הוראות מיוחדות:
- (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
 - (2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
 - (3) בתשובות בשאלון זה אין להדגים באמצעות יצירה שנלמדה בשתי היחידות הראשונות וביחידה השלישית.
 - (4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
- לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כ**טיוטה** (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם

(50 נקודות)

בפרק זה שתי קבוצות של יצירות. ענה על השאלות בכל קבוצה לפי ההוראות.

קבוצה ראשונה

ענה על אחת מן השאלות 1-8 (26 נקודות).

נובלה

1. מיכאל קולהאס / פון-קלייסט

לפניך דברים שמיכאל קולהאס אומר למרטין לותר. קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.
ומי שמונע בעדי להגן על עצמי [...] כופה עלי [...] לאחוז באֵלָה, המגינה עלי.
הסבר כיצד תפיסת העולם המובעת בדברים אלה באה לידי ביטוי בעלילת הנובלה. בתשובתך כתוב גם על התוצאות של הדבקות בתפיסת עולם זו.

2. האף / גוגול

תאר את התגובות של קובאליוב על היעלמות האף ואת תגובותיו על חזרת האף. הסבר את התרומה של תגובות אלה לבניית משמעות הנובלה.

3. מותו של איוון איליץ' / טולסטוי

מותו של איוון איליץ' נזכר פעמיים: בתחילת הנובלה ובסופה.
תאר כל אחד מן ההקשרים שבהם נזכר מותו, והסבר את התרומה של חזרה זו לבניית משמעות הנובלה.

4. הגלגול / קפקא

סגן המנהל ושלושת הדיירים הם דמויות משנה בנובלה "הגלגול".
הסבר את תפקידם בעלילת הנובלה ואת תרומתם לבניית משמעותה. הדגם את דבריך.

מחזה

5. קומדיות של שקספיר: "חלום ליל קיץ", "מהומה רבה על לא דבר", "כטוב בעיניכם"

קומדיות רבות הן קומדיות של טעויות, שבהן יש פער בין מה שהצופים יודעים ובין מה שדמויות במחזה יודעות.
הסבר והדגם קביעה זו. בתשובתך הסבר את התרומה של פער זה לבניית המשמעות של הקומדיה שלמדת.

6. מחכים לגודו / בקט

תאר שלוש מן הפעולות ו/או השיחות של דידי וגוגו.
מה מאפיין פעולות ו/או שיחות אלה? הסבר את התרומה של הפעולות ו/או השיחות האלה לבניית משמעות המחזה.

7. הכיסאות / יונסקו

לפניך דברים שהקשיש אומר לקשישה במחזה. קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.
יש לי בשורה, את צודקת, אני נלחם, משימה, יש לי משהו בבטן, בשורה לאנושות, לאנושות...
פרש דברים אלה, והסבר את תרומתם לבניית משמעות המחזה. הדגם את דבריך.
בתשובתך כתוב גם על הקשר בין דברים אלה ובין סיום המחזה.

8. אימא קוראז' / ברכט

על פי ברכט, מטרת הדרמה והתיאטרון היא להראות לבני האדם כיצד מתנהל עולמם, על מנת שיבינו גם כיצד יוכלו לשנותו.

(מ' מגד, הדרמה המודרנית — מבואות ומקורות, עם הספר, 1966. עמ' 346)

הסבר והדגם כיצד המחזה "אימא קוראז'" מגשים מטרה זו.

קבוצה שנייה (24 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 9-16 (לכל שאלה – 12 נקודות).

9. אודיסיאה / הומרוס

למרות הקשיים שעיימם מתמודד אודיסיאוס החוזר לביתו, השיבה המאוחרת שלו היא שיבה מוצלחת. הסבר והדגם קביעה זו. בתשובתך כתוב מה גרם לשיבה המוצלחת.

10. דון קיחוטה / סרוונטס

קוד האבירות מחייב את דון קיחוטה להיאבק ברוע ולהגן על נשים ועל חלשים. כיצד מחויבויות אלה באות לידי ביטוי בפרק ח' ובפרק הנוסף שלמדת? הסבר והדגם את דבריך. מהי העמדה של המספר בנוגע לקוד אבירות זה? נמק והדגם את דבריך.

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.**סונטה 130 / ויליאם שקספיר**

תרגום: שמעון זנדבנק

עֵינַי גְּבֵרְתִּי לֹא שְׁמֵשׁ לֹא וְלֹא;
שְׁנִי – אָדָם הוּא פִּי־שִׁבְעָה מְפִיָּה;
אִם שְׁלֵג צַח – שְׁדָה שְׁחוּם כָּלוּ;
שְׁעָר אִם פֶּז הוּא – אִזּוֹ רֹאשָׁה כְּפִיָּה.
רְאִיתִי שׁוֹשְׁנֵי־שְׁנִי בֵּין חוֹחַ,
אֶף עַל לְחִיָּה אִיפֹה שׁוֹשֵׁן כְּזֶה?
וְיֵשׁ בְּשָׁמִים שׁוֹפְעִים יוֹתֵר נִיחוּחַ
מִרִּיחַ הַבְּלִיפִיָּה, כְּמִדְמָה.
קוֹלָה אֲנִי אוֹהֵב, אֶף זֹאת לְדַעַת:
יֵשׁ מְנַגִּינוֹת יוֹתֵר מְרוֹמְמוֹת –
כֵּן לֹא רְאִיתִי עוֹד אֶלֶּה פּוֹסַעַת:
גְּבֵרְתִּי, אוֹדָה, רְגֵלָה עַל אֲדָמוֹת.
וְעַם כָּל זֶה יִקְרָה לִי עַד אֵין חֶקֶר
מִכָּל אִשָּׁה שְׁנִמְשָׁלָה לְשִׁקְר.

הסבר מה שקרי ב"אישה שנמשלה לשקר", ומה יקר לליבו של המשורר באישה ש"יקרה לי עד אין חקר".
הדגם את דבריך.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פְּרִדָּה / אלזה לסקר-שילר

תרגום: יהודה עמיחי

אך לְעוֹלָם לֹא בָאתָ עִם עָרֵב –
יִשְׁכַּנְתִּי בְּאַדְרַת כּוֹכָבִים.

..... אִם דָּפְקוּ עַל בֵּיתִי,
זֶה הִיָּה לְבִי שְׁלִי.

הוא תְּלוּי עֲכָשְׁיוֹ עַל כָּל מְזוּזָה,
גַּם עַל דִּלְתָאָהּ.

שׁוֹשְׁנֹת אֵשׁ דּוֹעֶכֶת בֵּין שְׁרָכִים,
בְּחוּם הָאָר.

צְבַעְתִּי אֶת הַשָּׁמַיִם פָּטֹל
בְּדָם לְבִי.

אך לְעוֹלָם לֹא בָאתָ עִם עָרֵב –
..... עֲמַדְתִּי בְּנַעֲלִים זָהָבוֹת.

בחר בשני ציורי לשון בשיר, והסבר כיצד הפְּרִדָּה באה בהם לידי ביטוי.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יָרַח מֵלֵא וּפְרִידָה הַקֵּטָנָה / טד יוז

תרגום: שמעון זנדבנק

עָרַב קָטָן קָרִיר שְׁנֶצֶטְמֶק לְגִיחַת כָּלֵב
וְקִשְׁקוּשׁ דָּלִי –

וְאַתְּ מִקְשִׁיבָה.

קוֹר עֵכָבִישׁ, דָּרוֹךְ לְגִייעַת הַטֵּל.

דָּלִי מוֹרֶם, דּוֹמֵם וּמֵלֵא עַד שְׁפָתוֹ – רָאִי
שְׁיִפְתָּה כּוֹכֵב רֹאשׁוֹן לְרַעַד.

פְּרוֹת הוֹלְכוֹת הַבִּיחָה שָׁם בְּשִׁבִּיל, קוֹשְׁרוֹת

לְגִידוֹת זָרִים חֲמִים

שֶׁל הֶבֶל-פָּה,

נָהָר אָפֵל שֶׁל דָּם, הַרְבֵּה גּוֹשִׁים שֶׁל סֶלַע

נוֹשְׂאִים זֶה־זֶה־יִיר חֵלֶב שְׁלֵא נִשְׁפָּךְ.

"יָרַח!", אַתְּ קוֹרֵאת פְּתָאם, "יָרַח! יָרַח!"

הַיָּרַח נִסּוֹג מֵעֵט כְּאֵמֶן צוֹפֶה נִדְהָם בִּיצִירָה

הַמַּצְבִּיעָה עָלָיו נִדְהָמָת.

בשיר זה הערב מתואר מנקודת המבט של המשורר ומנקודת המבט של פרידה הקטנה.

הסבר את התרומה של שתי נקודות המבט האלה לבניית משמעות השיר.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בלדה / יעקב גלאטשטיין

תרגום: בנימין הרשב

תִּירוּ בִּי, חֲבֵרִים,
בְּשִׁתִּי רָגְלִי אֲשֹׁר בְּרָחוּ,
אָן אֶל תִּירוּ בְּרֹאשׁ
הַמְהָרֵּה עֲכָשׁוּ עַל סְנוּגִיּוֹת בָּקוּ.
כָּךְ הִתְחַנֵּן
כְּשֶׁהוֹצִיאוּהוּ עִם שַׁחַר
לְכַפֵּר הַגְּדוֹלָה.
הוא לא בָּכָה, הוא רק צָבַט בְּשִׁעְרוֹת זָקְנוֹ.
חוּסוּ – הִתְחַנֵּן – רַחֲמוּ
עַל רֹאשׁ שֶׁל בֶּן־אָדָם.
אֲבָל עֲשׂוּרִים רוֹבִים כְּבִמְטָח אֶחָד
פָּצְחוּ לוֹ אֶת הָרֹאשׁ שֶׁהִתְעַנָּה
לְתַפֵּס מוֹבֵן שֶׁל הַמֶּלֶךְ –
עָרִיק.
וְאֲנִי שֶׁהֵייתִי אֶחָד מֵעֲשׂוּרִים הָרוֹבִים
תַּעֲיִיתִי אֲרָכוֹת, עַד שֶׁמָּצָאתִי אֶת הַקֶּן.
לְטַפְּתִי שֶׁלֹּשָׁה רָאשִׁים קְטָנִים
וּבְגָרוֹנִי הִחַזְקָתִי כְּשִׁבּוּיִים
אֶת דְּמָעוֹתַי.
אֲשֶׁה שִׁתְּקַנִּית וְגִבּוֹהָה, עִם חֲזָה מוֹרֵם,
חֲכָתָה לְמִלִּים שְׁלִי.
אוֹי, הָאֵם יִכְלָתִי לְסַפֵּר לָהּ
וְאִיךָ עֲצָמִי יִכְלָתִי לְהַצְדִּיק,
אֲפֹלוּ אִם הָאִישׁ הָיָה
עָרִיק.

בשיר זה יש תיאור של אכזריות מזעזעת בצד תיאור של אנושיות וחמלה.
הסבר והדגם כיצד תיאורים אלה משולבים בשיר.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

שִׁיר לַיְלָה שֶׁל נֹדֵד / וולפגנג גיתה

תרגום: אמיר אור ואריאל הירשפלד

מֵעַל הַפְּסָגוֹת
מְנוּחָה.
בְּכָל צְמָרוֹת
חֵשׁ הַנֶּגֶד
אֶף לֹא רַחֵשׁ רוּחַ.
בִּיעַר הַצִּפְּרִים שׁוֹתִקוֹת.
רַק רָגַע חֲכָה עוֹד,
גַּם אֶתָּה תִּנּוּחַ.

גיתה חיבר שיר זה כשהיה בן 30. כשהיה אדם מבוגר, בן שמונים שנה, הוא שב לקרוא את השיר וגילה בו משמעות סמלית עמוקה.

מהי לדעתך המשמעות הסמלית העמוקה של השיר? הסבר והדגם את דברך.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

רֵאשִׁית הַיָּדִידוֹת / אדוניס (עלי אחמד סעיד אסבר)

תרגום: שמואל רגולנט

בְּשִׁנַּת אֲלָפִים
אֲנִי מִתְכַּוֵּן עֲכָשׁוּ, כְּלוֹמֵר מָחָר, אוּ מִחֲרָתִים,
אֲזִמְנֶה לְהִסָּב עָמִי
תִּהְיֶה הַשְּׁמֶשׁ, יִהְיוּ הַמַּיִם, יִהְיֶה הָעֵשֶׁב כְּאוֹרֶחַ
5 נִהְיֶה חֲלוּקִים בְּדַעוֹתֵינוּ: אֵלֹהֵם חֲזִינוֹתֵינוּ הַסּוֹעֲרִים יוֹתֵר
אֵלֹהֵם צָעֲדֵינוּ הָרְחוּקִים יוֹתֵר –
נִתְפַּיֵס תַּחַת שְׁמֵי הַשִּׁירָה,
נִכְרִיז עַל מַמְלַכַּת שְׁנֵי הַנָּצִים –
וְעַל אַחֲדָם שֶׁל שְׁנֵי הַנָּצִים הָאֵלֶּה.

פרש את השורה הרביעית בשיר, והסבר את תרומתה לבניית משמעות השיר כולו.

שים לב: אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

פרק שני: נושאים בין־אנריים (50 נקודות)

ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת.

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 17-18.

17. ביצירות שלמדת בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות" באות לידי ביטוי עמדות שונות בנוגע למציאות הישראלית.

הצג עמדה אחת כזאת (או עמדות כאלה), והסבר כיצד היא מעוצבת.

ענה על פי:

* רומאן או מחזה

* סיפור קצר או שני שירים

18. מה מניע את ההתנהגות של הדמויות המרכזית ביצירות שלמדת בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות", ומה משפיע על בחירותיה? הסבר את הקשר בין התנהגותה של הדמויות ובחירותיה ובין זהותה היהודית או הישראלית.

ענה על פי:

* רומאן או מחזה

* וסיפור קצר או סרט קולנוע

ספרות בעקבות השואה

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 19-20.

19. כיצד חריגה מאורח החיים המקובל וערעור סדרי עולם (חברתיים, מוסריים, דתיים, משפחתיים) בתקופת השואה או אחריה

באים לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא "ספרות בעקבות השואה"? האם יצירות אלה מציגות גם אפשרות לתיקון סדרי

עולם? נמק והדגם את דבריך.

ענה על פי:

* שני סיפורים קצרים או רומאן או הנובלה "מומיק"

* ושני שירים או "פוגת המוות" מאת פאול צלאן

20. הצג טענה מרכזית (או טענות מרכזיות) מן המסה שלמדת "אל מעבר לטרגי" מאת אהרן אפלפלד או "המכשולים האסתטיים של ספרות השואה" מאת א"ב יהושע, והסבר כיצד טענה זו (או טענות אלה) סייעה לך להבין יצירות שלמדת בנושא "ספרות בעקבות השואה".

ענה על פי:

* רומאן או הנובלה "מומיק"

* וסיפור קצר או סרט קולנוע או שני שירים או "פוגת המוות" מאת פאול צלאן

התבגרות בראי הספרות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 21-22.

21. על פי יצירות שלמדת בנושא "התבגרות בראי הספרות", האם בסיום תהליך ההתבגרות המתבגר נותר נאמן לעצמו או ויתר על נאמנות זו כדי להשתלב בחברה ולציית למוסכמותיה? הסבר והדגם את דבריך.

ענה על פי:

* רומאן או נובלה

* ושיב וסיפור קצר או סרט קולנוע ושיר

22. ביצירות שלמדת בנושא "התבגרות בראי הספרות" המתבגרים לעיתים בודדים ולעיתים זוכים לתמיכה של האנשים הסובבים אותם.

תאר את מצבם החברתי של המתבגרים ביצירות שלמדת בנושא זה, והסבר כיצד מצב זה משפיע על תהליך ההתבגרות שלהם.

ענה על פי:

* רומאן או נובלה

* וסיפור קצר או שני שירים או סרט קולנוע ושיר

בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 23-24.

23. ביצירות בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות" לעיתים באות לידי ביטוי הסוגיות האלה:

— תכלית האומנות והגשמתה או אי־הגשמתה

— יחסי הגומלין בין החיים לאומנות

— היחסים בין האומן לקהלו

הסבר והדגם איזו מן הסוגיות (או אילו סוגיות) באה לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא זה. בתשובתך כתוב גם על דרכי העיצוב של סוגיה זו (או סוגיות אלה).

ענה על פי:

* מחזה

* ושני שירים או שיר וסיפור מן המיתולוגיה או סרט קולנוע ושיר

24. ניתוק מן הסביבה, התכנסות פנימה, כמיהה לקשר עם הזולת, סבל ותסכול הנגרמים בעקבות תהליכי היצירה, מאפיינים את האומן ביצירות שלמדת בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות".
הסבר והדגם כיצד בא לידי ביטוי אחד מן המאפיינים האלה (או כמה מאפיינים) ביצירות שלמדת בנושא זה, וכיצד הוא מעוצב.

ענה על פי:

* שניים משירי רחל או שניים משירי לאה גולדברג

* ומחזה או סיפור קצר וסיפור מן המיתולוגיה או רומאן

לא הכול ריאליסטי

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 25-26.

25. היסודות הלא ריאליסטיים ביצירות רבות בנושא "לא הכול ריאליסטי" מעוררים בקוראים רגשות של אימה ורתיעה בצד משיכה וסקרנות.

מה הם היסודות הלא ריאליסטיים ביצירות שלמדת המעוררים רגשות אלה? הסבר מה יסודות אלה מלמדים על נפש האדם. הדגם את דבריך.

ענה על פי:

* שני סיפורים קצרים מאת הסופרים האלה: פרנץ קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע

* ומחזה או נובלה או סרט קולנוע

26. גם ליצירות שלמדת בנושא "לא הכול ריאליסטי" יש אחיזה בעולם הריאלי.

הסבר והדגם קביעה זו.

ענה על פי:

* שני סיפורים קצרים מאת הסופרים האלה: פרנץ קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע

* ונובלה או רומאן או מחזה

נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 27-28.

27. משחר ההיסטוריה גברים נדרשים להיות חזקים, לכבוש טריטוריות ונשים ולהגן עליהן. עליהם לתפקד ללא דופי בעבודה [...], לשלוט במוקדי הכוח ולא להפגין חולשה. אך האם אכן אלה הם פניה היחידות של הגבריות?

(מעובד על פי ג' בוקובזה, **הדרמה של הגבריות החדשה**)

מה הם פניה של הגבריות ביצירות שלמדת בנושא "נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות"? הסבר והדגם את דבריך.

ענה על פי:

* נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" **או** "גבעת החול" **או** "בדמי ימיה") **או** שני מדרשים

* ושני סיפורים קצרים **או** מחזה

28. ביצירות ספרות רבות בנושא "נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות" נמתחת ביקורת על מקומן של נשים במערכת יחסים זוגית, במשפחה ובחברה.

הסבר והדגם את הביקורת ביצירות שלמדת בנושא זה. האם ביצירות אלה נרמזת הדרך שבה נשים ייחלצו ממקום זה?

נמק את דבריך.

ענה על פי:

* מחזה

* וסיפור קצר ושיר **או** שיר וסרט קולנוע

בהצלחה!